

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

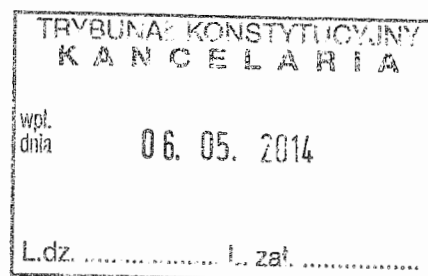
Irena Lipowicz

Warszawa, 5, V, 2014

II.513.10.2014.MWa

Trybunał Konstytucyjny

Warszawa

Dot. sygn. akt SK 7/14

Na podstawie art. 51 ust. 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.) oraz art. 16 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity: Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 ze zm.)

zgłaszam udział

w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej p. A B, o którego wszczęciu Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymał informację w dniu 11 marca 2014 r., oraz przedstawiam następujące stanowisko:

Art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 1991 r., Nr 34, poz. 149 ze zm.) - w zakresie, w jakim przewiduje, że prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia od Skarbu Państwa za doznaną krzywdę przysługuje z tytułu wykonania

orzeczenia albo decyzji, a nie ich wydania - jest niezgodny z art. 77 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji RP.

Uzasadnienie

I.

Skarga konstytucyjna p. A B została złożona w następujących okolicznościach.

Sąd Okręgowy w L wyrokiem z dnia lutego 2012 r., sygn. akt na podstawie art. 11 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego zasądził od Skarbu Państwa na rzecz A B zł z tytułu odszkodowania i zadośćuczynienia za tymczasowe aresztowanie w sprawie oraz zł z tytułu zadośćuczynienia za zatrzymania w 1983 i 1987 r. W pozostałej części wniosek oddalił. Tymczasem pełnomocnik wnioskodawcy A B wnosił o zasądzenie na jego rzecz zł jako odszkodowania i zł tytułem zadośćuczynienia za okres od 13 grudnia 1981 r. do grudnia 1982 r. ukrywania się A. B po wydaniu decyzji o internowaniu oraz za okres od stycznia 1984 r. do lipca 1984 r. tymczasowego aresztowania. Na rozprawie wnioskodawca rozszerzył wniosek o żądanie zadośćuczynienia za prewencyjne zatrzymania w 1983 r. i 1987 r.

A B od sierpnia 1961 r. pracował w W w Ś jako , a następnie , i Po powstaniu NSZZ Solidarność został wybrany przewodniczącym Wydziałowej Organizacji Związkowej i delegatem Zakładowej Organizacji Związkowej. Od grudnia 1980 r. był członkiem Komisji Zakładowej NSZZ Solidarność, redagował gazetkę zakładową i pismo „G ”. Po północy w dniu 13 grudnia 1981 r., gdy milicja przybyła w celu zatrzymania do wykonania decyzji o internowaniu, uciekł przez balkon. Postanowieniem z dnia stycznia 1982 r. prokurator Wojskowej Prokuratury

Garnizonowej w L wszczął śledztwo w trybie doraźnym przeciwko skarżącemu o przestępstwo z art. 46 ust. 1 i 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym. Tego samego dnia wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu skarżącego na okres 3 miesięcy i zarządził poszukiwania go listem gończym. Skarżący ukrywał się jednak na terenie W w Ś , organizował strajk okupacyjny na terenie zakładu pracy, a także nadawał nielegalne audycje przez radiowęzeł. Później ukrywał się w okolicach Ś i L do grudnia 1982 r. Tego dnia stawiał się dobrowolnie do prokuratora, który zastosował dozór Milicji Obywatelskiej, a śledztwo prowadzono w trybie zwykłym. Następnie dnia stycznia 1983 r. prokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w L umorzył je wobec znikomego społecznego niebezpieczeństwa czynu.

Dnia stycznia 1984 r. skarżący został zatrzymany pod zarzutem pełnienia czynności kierowniczych w rozwiązanej NSZZ Solidarność, tj. przestępstwa z art. 278 § 3 ówczesnego kodeksu karnego. Następnego dnia zastosowano tymczasowe aresztowanie na 3 miesiące, po czym został osadzony w Areszcie Śledczym w L Postanowieniem z dnia lipca 1984 r. uchylono tymczasowe aresztowanie, gdyż czyn został objęty amnestią.

A B zakończył pracę w W w Ś w dniu grudnia 1981 r., gdyż zakład pracy rozwiązał z nim umowę o pracę przyjmując, iż ją porzucił. W czasie, gdy ukrywał się, pozostawał bez pracy. W tym czasie był żonaty, miał na utrzymaniu dzieci. Jego żona nie zarabiała dużo.

Sąd Okręgowy uznał, że nie budzi wątpliwości w świetle materiałów zgromadzonych przez IPN oraz zeznań A B , że prowadził on w latach 80-tych działalność, o której mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Jednocześnie jednak stwierdził, że nie każda forma represji organów wymiaru sprawiedliwości czy też uciążliwości ponoszonych przez działaczy podlega zrównoważeniu przez odszkodowanie czy

zadośćuczynienie, a tylko takie, które są przewidziane w w/w ustawie. W szczególności art. 8 ust. 1 w/w ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. przewiduje roszczenia majątkowe dla osób, wobec których stwierdzono nieważność orzeczenia lub wydano decyzję o internowaniu w związku z wprowadzeniem stanu wojennego dnia 13 grudnia 1981 r. Muszą jednak wynikać one z **wykonania** orzeczenia bądź decyzji. Nie jest zaś wystarczające do zasądzenia odszkodowania lub zadośćuczynienia jedynie wydanie decyzji, która następnie nie została wykonana. Jak stwierdził sąd, chodzi tu o takie sytuacje, kiedy to odpowiedni organ państwa orzekł pozbawienie wolności, grzywnę czy też inną karę i wykonanie jej wyrządziło szkodę obywatelowi. W przypadku internowania było to osadzenie w ośrodkach odosobnienia, co wynika z art. 42 ust. 1 dekretu z dnia 13 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w okresie obowiązywania stanu wojennego. Wnioskodawca domaga się określonej kwoty za okres ukrywania się przed wykonaniem decyzji o internowaniu. Jakkolwiek oczywistym jest, że nie była to sytuacja normalna dla niego i powodowała uciążliwość, to państwo nie odpowiada materialnie za taką sytuację. Ścisłe rozumienie pojęcia wykonania decyzji o internowaniu nie pozwala na uwzględnienie żądania. Sąd wskazał w tym miejscu na jednolitą linię orzecniczą w tym zakresie powołując wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 maja 2009 r., II AKa 138/09, wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 18 czerwca 2009 r., II AKa 127/09, a także na podobne orzecznictwo wydane na gruncie art. 552 § 1 k.p.k., gdzie ustawodawca posłużył się również pojęciem „wykonanie kary”.

Sąd Apelacyjny w L wyrokiem z dnia lipca 2012 r., zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądzone od Skarbu Państwa za rzecz skarżącego odszkodowanie i zadośćuczynienie za tymczasowe aresztowanie w sprawie Prokuratury Rejonowej w L podwyższył do kwoty zł, a w pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymał w mocy. Wskazał, iż problematyka podnoszona w apelacji dotycząca interpretacji art. 8 ust. 1 w/w ustawy została rozstrzygnięta zarówno przez ustawodawcę, jak i

orzecznictwo. Unormowanie tego przepisu jest w pełni czytelne i nie budzi wątpliwości, że przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wykonania orzeczenia albo decyzji. Sąd Apelacyjny uznał, że w wyniku ukrywania się przed wykonaniem decyzji o internowaniu wnioskodawca niewątpliwie poniósł szkodę materialną i moralną, lecz ustawodawca nie usankcjonował odszkodowania i zadośćuczynienia za tego rodzaju szkody.

II.

Skarżący wniósł o uznanie, iż art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 1991 r., Nr 34, poz 149 ze zm. - dalej ustawa) - w zakresie, w jakim ogranicza prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia jedynie do skutków wynikających z wykonania decyzji bądź orzeczenia, które są interpretowane w orzecznictwie w sposób wąski, z pominięciem innych skutków wynikających z wydania orzeczenia lub decyzji, zwłaszcza w zakresie: a) skutku w postaci niemożności znalezienia zatrudnienia przez działaczy opozycyjnych z uwagi na internowanie lub karanie za działalność polityczną oraz b) skutków wynikających z ukrywania się działaczy niepodległościowych przed władzą, co uniemożliwiało wykonanie decyzji lub orzeczenia, pomimo jego wydania – jest niezgodny z zasadą odpowiedzialności władzy publicznej za wyrządzoną szkodę i krzywdę oraz możliwością sądowego dochodzenia tej odpowiedzialności (art. 77 ust. 1 i 2 Konstytucji RP), a także z zasadą ochrony prawa własności i innych praw majątkowych (art. 64 ust. 2 Konstytucji RP) oznaczającą sprzeczność z zasadą równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP) i w konsekwencji z zasadą proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) oraz z zasadą demokratycznego państwa prawa (art. 2 Konstytucji RP).

III.

Zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (zwana dalej „ustawą”), osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia albo wydano decyzję o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wykonania orzeczenia albo decyzji. W razie śmierci tej osoby uprawnienie to przechodzi na małżonka, dzieci i rodziców.

Zgodnie z tekstem pierwotnym w/w ustawy odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługiwało w wyniku wydania orzeczenia albo decyzji, a nie było konieczne jej wykonanie (Art. 8 ust. 1 ustawy, tekst pierwotny: Dz. U. z 1991, Nr 34, poz. 149). Osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia, przysługiwało od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z wydania takiego orzeczenia. W razie śmierci tej osoby, uprawnienie to przechodziło na małżonka, dzieci i rodziców. W tym przepisie, w wersji pierwotnej, ujawniała się jedna z podstawowych różnic, w porównaniu z uregulowaniem rozdziału 58 kodeksu postępowania karnego. Chodziło o to, że na gruncie ustawy lutowej szkoda i krzywda powinny wynikać z "wydania" niesłusznego orzeczenia, a nie jego faktycznego "wykonania". Dlatego przyjmowano w orzecznictwie, iż nie jest tu konieczne rzeczywiste pozbawienie represjonowanego wolności (por. postanowienie SN z dnia 17 czerwca 1994 r., WZ 99/94, OSNKW 1994, nr 11-12, poz. 78, z głosem aprobującym tezę i krytyczną wobec uzasadnienia S. Zabłockiego, PS 1995, nr 3, s. 96 i n.).

Obecne brzmienie tego przepisu jest efektem nowelizacji zainicjowanej poselskim projektem ustawy o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (druk nr 595, który wpłynął do Sejmu dnia 5 kwietnia 2006 r.). W swym pierwotnym brzmieniu powyższy

projekt nie zmieniał treści art. 8 ust. 1 w zakresie kwestionowanym w przedmiotowej skardze, pozostając przy sformułowaniu, że „przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wydania orzeczenia albo decyzji”.

Do zmiany doszło na posiedzeniu Podkomisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia w/w projektu ustawy Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka dnia 11 lipca 2006 r., gdzie art. 8 ust. 1 otrzymał brzmienie: „Osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia albo wydano decyzję określoną w art. 43 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (...) przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wykonania orzeczenia albo decyzji. W razie śmierci tej osoby uprawnienie to podlega dziedziczeniu na zasadach ogólnych”. Pojęcie „wydanie” orzeczenia albo decyzji zamieniono na „wykonanie” orzeczenia albo decyzji. Ustawodawca nie wskazał przy tym żadnych argumentów, ani racji, które przemawiałyby za tą zmianą. Ustawa, która ją wprowadziła z dnia 19 września 2007 r. o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. 2007 nr 191 poz. 1372) weszła w życie dnia 18 listopada 2007 r.

W ślad za powyższą zmianą z 2007 r., w piśmiennictwie i orzecznictwie przyjmuje się, że „tak jak w przypadku odpowiedzialności za niesłuszne skazanie na podstawie rozdziału 58 kodeksu postępowania karnego, gdzie do powstania roszczeń odszkodowawczych wymagane jest wykonanie, przynajmniej części, niesłusznie orzeczonej kary - tak i tutaj wymagane jest, ażeby represje rzeczywiście dotknęły osobę wskazaną we wniosku. Dlatego ukrywanie się z obawy przed doznaniem represji za działalność niepodległościową nie uzasadnia przyznania odszkodowania w trybie przepisów ustawy lutowej (Postanowienie SA w Krakowie z dnia 24 marca 1993 r., II AKz 56/93, KZS 1993, z. 3, poz. 33)” (P. Cioch, Odpowiedzialność Skarbu Państwa z tytułu niesłusznego skazania, Oficyna 2007, nr LEX: 61215).

Zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2013 r., IV KK 292/12, (LEX nr 1277775) „Odszkodowanie i zadośćuczynienie na podstawie przepisu art. 8 ust. 1 ustawy z 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego przysługuje wyłącznie za wykonanie orzeczenia, którego nieważność stwierdzono w trybie tejże ustawy lub za wykonanie decyzji o internowaniu. Poza odpowiedzialnością odszkodowawczą Skarbu Państwa w tym trybie pozostają natomiast inne przejawy represji za działalność związaną z walką o niepodległy byt Państwa Polskiego, takie jak zwolnienie z pracy, czy zmuszenie przez pracodawcę do przejścia na gorzej płatne stanowisko”.

Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 23 listopada 2011 r., II AKa 325/11, LEX nr 1129767 uznał, iż „zgodnie z brzmieniem art. 8 ust.1 ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, zadośćuczynienie przysługujące represjonowanemu wiązać trzeba bezpośrednio nie z faktem wydania orzeczenia, a z faktem wykonania orzeczenia, co do którego nastąpiło stwierdzenie nieważności (...) W rozpoznawanej sprawie, zasądzenie zadośćuczynienia musi być zatem powiązane jedynie z trzema, a nie pięcioma wymienionymi w sentencji wyroku orzeczeniami Kolegium ds. Wykroczeń. W dwóch bowiem wypadkach doszło do umorzenia postępowania. Umorzenie postępowania wyklucza tym samym możliwość mówienia o krzywdzie poniesionej przez wnioskodawcę w wyniku wykonania orzeczenia, skoro w takiej sytuacji do wykonywania orzeczeń nie doszło. Tak więc fakt prowadzenia postępowań także w sprawach o nr. rej. 2494/88 oraz nr. 1410/89 nie może rzutować wprost, na zakres i wysokość zasądzonego obecnie zadośćuczynienia”.

Ograniczenie odszkodowania i zadośćuczynienia jedynie do „**wykonania**” orzeczenia lub decyzji z jednoczesnym pozbawieniem osób represjonowanych rekompensaty z tytułu ich „**wydanania**” powoduje, że znaczna część dolegliwych represji i krzywd jej nie podlega.

Celem unaocznienia tego problemu warto wskazać na sprawę zakończoną wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 20 października 2011 r., II AKa 403/11, LEX nr 1102926, gdzie Sąd Apelacyjny utrzymując wyrok Sądu Okręgowego w Katowicach o oddaleniu wniosku o zadośćuczynienie i odszkodowanie z tytułu represji w związku z wprowadzeniem stanu wojennego wskazał, iż: „nie można też podzielić stanowiska pełnomocnika wnioskodawcy wyrażonego w apelacji, że represje jakich doznał mąż wnioskodawczyni - A. K. stanowią podstawę do żądania odszkodowania i zadośćuczynienia na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, poz. 149, z 1991 r. z późn. zm.). Z cytowanego przepisu wynika bowiem, że stosowne uprawnienie do dochodzenia zadośćuczynienia i odszkodowania przysługuje tylko tym osobom (bądź ich spadkobiercom), które w sposób bezpośredni i realny dotknięte zostały represjami wynikającymi z wykonania wydanego wobec nich orzeczenia przez określone organy, bądź też pozbawienia ich życia, bądź wolności. Tym samym więc, nawet tak dalece idące konsekwencje działalności organów państwowych, jak ukrywanie się, czy wyjazd z kraju, z obawy przed doznaniem represji za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego nie uzasadniają przyznania odszkodowania w trybie przepisów cyt. ustawy. Poza sporem jest, że A. K. prowadził działalność w ramach NSZZ "S." na terenie Huty K., w której był zatrudniony. Był też poszukiwany w związku z wydanymi postanowieniami z dnia grudnia 1981 r. Prokuratora Rejonowego w D. o tymczasowym aresztowaniu i poszukiwaniu listem gończym w sprawie o sygn. , a wszystko to w związku z postawionym mu zarzutem, że od do grudnia 1981 r., jako członek NSZZ "S." w Hucie K., mimo zawieszenia działalności związkowej dalej ją kontynuował jako przewodniczący komitetu strajkowego, organizował oraz kierował strajkiem okupacyjnym, uniemożliwiającym prawidłowe funkcjonowanie Huty oraz powodując poważne straty w sprzęcie i w produkcji. Zarówno on, jak i w konsekwencji jego rodzina doznali w tym szczególnym okresie czasu wielu cierpień i

niedogodności życiowych i tego sądy obu instancji nie kwestionują. Przypomnieć bowiem należy, iż A. K. ze względu na swą działalność był przez kilka lat szykanowany, czego wynikiem było zwolnienie go z pracy, utrata przydziału mieszkania funkcyjnego. Nie ulega też wątpliwości, iż spowodowało to znaczne pogorszenie się sytuacji finansowej jego rodziny. Konsekwencje takiej działalności dotknęły całą rodzinę A. K., w tym przede wszystkim jego żonę, która musiała w tym czasie sama podołać codziennym obowiązkom, również tym finansowym mimo, iż była wtedy po operacji, a jej źródłem dochodu była renta. Nie sposób też podważyć psychicznych przeżyć rodziny, w tym w szczególności jego dzieci, córek w wieku i lat oraz syna, których życie nagle zostało całkowicie zdezorganizowane. Fakt ucieczki A. K., jego ukrywania się, a potem wyjazdu do USA miał niezwykle duży wpływ na losy całej jego rodziny. Pomimo jednak tych wszystkich cierpień, A. K. nigdy jednak nie został zatrzymany, nie był pozbawiony wolności w ramach tymczasowego aresztowania i nie był też internowany, a to jest warunkiem wedle cytowanej wyżej ustawy uzyskania odszkodowania i zadośćuczynienia. Choć początkowo toczyło się przeciwko niemu postępowanie karne, to jednak ostatecznie zostało ono umorzone na mocy amnestii i nie zapadł względem niego żaden wyrok skazujący, czy uniewinniający. Niewątpliwie w ramach trwających czynności poszukiwawczych, przesłuchano żonę A. K. - H. K., rozpytywano też jego syna - J. K., a także obserwowano miejsce zamieszkania stron. Nigdy jednak nie doszło do wykonania żadnej z zapadłych względem A. K. decyzji, w tym tej o jego tymczasowym aresztowaniu, gdyż skutecznie ukrywał się on przed organami ścigania, a potem sam dobrowolnie zgłosił się do Prokuratury. Aby można mówić o "zatrzymaniu", A. K. musiałby zostać chociażby w sposób krótkotrwały pozbawiony wolności przez właściwe organy państwowe, a to nigdy nie miało miejsca. A. K., wiedząc o wydanym wobec niego postanowieniu o tymczasowym aresztowaniu uciekł z miejsca zamieszkania i ukrywał się, co też spowodowało wydanie wobec niego listu gończego. Słusznie zatem, Sąd Okręgowy w zaskarżonym wyroku oddalił wniosek H. K. o zadośćuczynienie i odszkodowanie za represjonowanie za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego”.

IV.

Zgodnie z art. 77 ust. 1 Konstytucji, każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej. Przepis art. 77 ust. 1 Konstytucji stanowi źródło prawa podmiotowego do egzekwowania odpowiedzialności władzy publicznej (zob. wyrok TK z 23 września 2003 r., sygn. K 20/02, OTK ZU nr 7/A/2003, poz. 76, pkt III 4.3). Norma ta ma charakter materialnoprawny, odnosi się do każdego działania organów władzy publicznej, nie jest oparta na zasadzie winy funkcjonariusza publicznego oraz określa przesłanki do naprawienia szkody (por. Prawo konstytucyjne, red. P. Sarnecki, Warszawa 1999, s. 111-121, A. Bulsiewicz, Konstytucyjna ochrona wolności i praw człowieka a odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody powstałe wskutek niesłusznego skazania, tymczasowego aresztowania lub zatrzymania, [w:] Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Świątłowski, A. Zoll, Warszawa 2000, s. 262-263).

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 16 marca 2011 r., K 35/08 (LEX 804400) podkreślił, iż „konstytucyjna ochrona przed arbitralną ingerencją organów władzy publicznej oznacza nie tylko zakaz takiej ingerencji, ale także wymóg usunięcia skutków wyrządzonych przez taką ingerencję. W państwie spełniającym elementarne kryteria praworządności formalnej, jednostka lub inny podmiot, których konstytucyjne prawa zostały naruszone, mają prawo domagać się nie tylko uchylecia aktu normatywnego naruszającego te prawa, ale także usunięcia skutków wywołanych przez ten akt prawny (...) Konstytucja PRL gwarantowała, i Konstytucja z 1997 r. gwarantuje prawa zapewniające jednostce i innym podmiotom prywatnym ochronę przed ingerencją organów władzy publicznej podejmowaną bez odpowiedniej podstawy kompetencyjnej. Wydanie bez odpowiedniej podstawy kompetencyjnej aktu normatywnego ustanawiającego ograniczenia praw konstytucyjnych stanowi przykład wyjątkowo drastycznego naruszenia tych praw. Akt taki

proceedi bowiem w praktyce do wydawania aktów stosowania prawa ingerujących dalej w prawa konstytucyjne, wywołując dynamikę działań podejmowanych bez należytej podstawy prawnej”.

Jak wynika więc z powyższego samo już wydanie aktu stosowania prawa, tj. orzeczenia lub decyzji o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego nosi znamiona bezprawności. Ich wykonanie jedynie ów stan bezprawia pogłębia.

Ponadto jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 4 grudnia 2001 r., SK 18/00, OTK 2001, nr 8, poz. 256, s. 1344: „Zgodnie z art. 77 ust. 1 Konstytucji podstawą odpowiedzialności jest wyłącznie «niezgodne z prawem» działanie organu władzy publicznej, nie ma zatem znaczenia, czy działanie to było subiektywnie zawinione. W tym samym wyroku Trybunał uznał, iż szeroko należy interpretować termin „organ władzy publicznej”. Jak wskazał słusznie, pojęcie «władzy publicznej» w rozumieniu art. 77 ust. 1 Konstytucji obejmuje wszystkie władze w sensie konstytucyjnym – ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą.

Z kolei „działanie” organu władzy publicznej oznacza w szczególności dokonywanie tzw. czynności materialno-technicznych, wydawanie aktów stosowania prawa, czy to w postaci decyzji, czy orzeczeń sądowych, przy czym działanie organu władzy publicznej nie musi być związane z realizacją jego prerogatyw (por. TK w uzasadnieniu wyroku z dnia 23 maja 2006 r., SK 51/05, OTK-A 2006, nr 5, poz. 58, s. 589, gdzie wprost wskazał, że „pojęcie «działania władzy publicznej» w rozumieniu art. 77 ust. 1 Konstytucji nie może być ograniczane do sfery wykonywania ściśle pojętego imperium).

Przesłanka „niezgodności z prawem”, a to, jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 4 grudnia 2001 r., SK 18/00, OTK 2001, nr 8, poz. 256, oznacza „zaprzeczenie zachowania uwzględniającego nakazy i zakazy wynikające z normy prawnej. «Niezgodność z prawem» w świetle art. 77 ust. 1 Konstytucji musi być rozumiana ściśle, zgodnie z konstytucyjnym ujęciem źródeł prawa (art. 87–94 Konstytucji)”. Pogląd ten rozwinął Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 6 lutego 2002 r., V CKN 1248/00, OSP 2002, z. 10, poz.

128, s. 495–496, wskazując, iż „niezgodność z prawem według art. 77 ust. 1 Konstytucji oznacza sprzeczność między zakresem kompetencji organu, sposobem postępowania i treścią rozstrzygnięcia wynikającymi z wzorca ustawowego a jego działaniem rzeczywistym”.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 16 marca 2011, K 35/08 stwierdził, że dekret z 12 grudnia 1981 o stanie wojennym jest niezgodny z art. 7 Konstytucji RP w zw. z art. 31 ust. 1 Konstytucji PRL z 1952 r. oraz z art. 15 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, a ponadto, iż dekret z 12 grudnia 1981 o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego jest niezgodny z art. 7 Konstytucji RP w zw. z art. 31 ust. 1 Konstytucji PRL oraz z art. 15 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. Skoro zatem organy władzy publicznej podejmując określone działania w wyniku realizacji norm dekretów o stanie wojennym (wydawanie decyzji i orzeczeń) wykraczały przeciwko normom konstytucyjnym i międzynarodowym wówczas obowiązującym, to takie działanie również stanowiło niezgodne z prawem działanie w rozumieniu art. 77 ust. 1.

Kolejną przesłanką odpowiedzialności odszkodowawczej jest powstanie szkody, która ma zostać wynagrodzona. Sam fakt dopuszczenia się przez organ władzy publicznej niezgodnego z prawem działania nie rodzi jeszcze po jego stronie żadnego zobowiązania o charakterze finansowym, konieczne bowiem dodatkowo jest powstanie szkody. Przesłanka ta pierwotnie została zdefiniowana przez Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 4 grudnia 2001 r., SK 18/00, OTK 2001, nr 8, poz. 256, gdzie wskazał on, iż „użyte w Konstytucji pojęcie «szkody» powinno być rozumiane w sposób przyjęty na gruncie prawa cywilnego jako tej gałęzi prawa, w której usytuowane są przepisy konkretyzujące mechanizm funkcjonowania odpowiedzialności odszkodowawczej. Zakres kompensacji, a zwłaszcza elementy szkody podlegające wynagrodzeniu powinny być ustalone na podstawie odpowiednich regulacji kodeksu cywilnego, zwłaszcza zaś art. 361 § 2. Należy w konsekwencji przyjąć, że chodzi tu o każdy uszczerbek w prawnie chronionych

dobrach danego podmiotu, zarówno o charakterze majątkowym, jak i niemajątkowym. Nie można zatem wykluczyć odpowiedzialności władzy publicznej z tytułu naruszenia dóbr osobistych obywatela, w tym także możliwości podniesienia przez pokrzywdzonego roszczeń z tytułu zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę niemajątkową".

V.

Zgodnie z art. 2 Konstytucji, Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.

Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w przywołanym wyżej wyroku o sygn. akt K 35/08 „nieodzownym elementem zasady demokratycznego państwa prawnego są reguły stanowienia prawa. Punktem wyjścia takiego stanowiska jest zasada ochrony zaufania do państwa, której podstawą jest założenie określonej pewności prawa i przewidywalności postępowania organów władzy publicznej, gwarantujące jednostce bezpieczeństwo prawne. W przywołanych orzeczeniach Trybunał przypominał, że zasada ochrony zaufania do państwa opierać się musi na przekonaniu, że przepisy zostały ustanowione zgodnie z wymaganiami konstytucyjnymi, i m.in. w ten sposób obywatel jest chroniony przed arbitralnością organów państwowych. Zasada ta oznacza także obowiązek przestrzegania prawa przez wszystkich adresatów, a w odniesieniu do organów władzy publicznej - obowiązek działania na podstawie i w granicach prawa (art. 7 Konstytucji). Pozakonstytucyjna ingerencja w proces stanowienia prawa oraz naruszenie ustalonego konstytucyjnie trybu ustawodawczego muszą być zatem uznane za sprzeczne z Konstytucją”.

Regulacja wyłączająca spoza zakresu odszkodowania lub zadośćuczynienia szkodę wynikłą z wydania orzeczenia lub decyzji, które były bezprawne nie może korzystać z ochrony w świetle zasady sprawiedliwości społecznej wynikającej z zasady demokratycznego państwa prawnego. Jako niezgodna z tą zasadą musi być uznana regulacja, która pozbawia jednostkę odszkodowania i zadośćuczynienia za niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej, które wyrządziło jej szkodę finansową, a także dostarczyło cierpień i niedogodności życiowych spowodowanych

szkody wynikające z wydanych decyzji, w szczególności wskutek np. zwolnienia z pracy, utraty przydziału mieszkania funkcyjnego, przywilejów emerytalno-rentowych, co również częstokroć powodowało pogorszenie się sytuacji finansowej całej rodziny pokrzywdzonego. Ponadto nie sposób nie wspomnieć o szkodzie wynikającej nierzadko z psychicznych przeżyć rodziny, dzieci, których życie ulegało zdeorganizowaniu, gdy ich rodzice musieli ukrywać się przed wykonaniem decyzji lub orzeczenia. Pomimo zatem, że w/w orzeczenia lub decyzje nie weszły w fazę wykonania, to niewątpliwie następowała szkoda, która powstawała już w efekcie samego wydawania tego rodzaju decyzji np. o tymczasowym aresztowaniu, czy internowaniu. Oprócz powyższego, represje dotykały często członków rodzin osób ukrywających się, poddani byli niedogodnościom wynikającym z trwających czynności poszukiwawczych, przesłuchań, rozpytywań, obserwacji miejsca zamieszkania, inwigilacji, itp. Mając na względzie powyższe, a także powołując się na standardy wypracowane przez Trybunał Konstytucyjny, wskazać należy, że zasada sprawiedliwości społecznej wymaga, aby Państwo prawa naprawiło tego rodzaju szkody i krzywdy wynikłe z niezgodnego z prawem działania organu władzy publicznej.

W tym stanie rzeczy, w moim przekonaniu, art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego - w zakresie, w jakim przewiduje, że prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia od Skarbu Państwa za doznaną krzywdę przysługuje z tytułu wykonania orzeczenia albo decyzji, a nie ich wydania - jest niezgodny z art. 77 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji RP.

Kończąc rozważania podkreślić należy, że argumentacja zawarta w niniejszym stanowisku ogranicza się jedynie do wzorców konstytucyjnych, które w moim przekonaniu mają zastosowanie w przedmiotowej sprawie.

Mając na względzie powyższe, wnoszę jak na wstępie.

